

[Program Čtením a psaním ke kritickému myšlení \(RWCT\) a spolupráce knihovníků a učitelů \[1\]](#)

Autor:

- [ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina](#) [2], [ZADEMBSKÁ, Marika](#) [3]

Číslo:

- [2017, ročník 26, číslo 1](#) [4]

Rubrika:

- [Trendy v knihovnách](#) [5]

Klíčová slova:

- [kritické myšlení](#) [6], [vzdělávání v knihovnách](#) [7]

Region:

- [10 Region Moravskoslezského a Olomouckého kraje](#) [8]

Odborná sekce:

- [Klub dětských knihoven](#) [9]

Článek představuje praktické možnosti využití programu RWCT, tj. *Reading and Writing for Critical Thinking* (Čtením a psaním ke kritickému myšlení), v knihovnách a naznačuje také možné způsoby spolupráce se školami. Je tvořen třemi částmi. Program RWCT nejprve uvádí [Kateřina Šafránková](#) [10], certifikovaná lektorka RWCT a předsedkyně [Kritického myšlení, z. s.](#) [11] Na ní navazuje pohled Mariky Zadembské, vedoucí třinecké Knihovny pro děti (součásti [Knihovny Třinec](#) [12]) a tvůrkyně programů zaměřených na rozvoj předčtenářských dovedností a podporu čtenářství. V závěru program hodnotí přímo jeho účastníci.

Program očima Kateřiny Šafránkové

Kurzy RWCT mohou v České republice učitelé využívat již dvacet let. Program byl původně vyvinut právě pro učitele, ale v posledních letech se do něj zapojují i knihovníci. Program se zaměřuje mimo jiné na rozvoj čtenářské gramotnosti žáků – v tom mají učitelé s knihovníky společný cíl. Tím je vytvořit u dětí pevný a kladný vztah ke knihám a pomoci jim stát se celoživotními nezávislými a kritickými čtenáři.

K celoživotnímu čtenářství vede více cest a v ideálním případě je dětem nabídneme všechny. Knihovníci mají možnost působit na děti v „neškolském“ prostředí, a tím přitáhnout ke čtení i žáky, kteří mají ke škole (a všemu, co jim nabízí) rezervovaný, popř. přímo negativní postoj. Knihovník není učitel a nemá nad žáky žádnou moc – vzájemný vztah mezi knihovníkem a žákem může tudíž být mnohem rovnocennější. Knihovníci jsou zvyklí motivovat žáky k četbě či přemýšlení různými způsoby, opírají se o zkušenost s mnoha různorodými skupinami, které se na besedách střídají. Vědí, že musejí děti získat hned, protože druhý pokus mít většinou nebudou. Knihovníci také mohou využít

příjemného a podnětného prostředí knihovny, kde se akce konají, a nechat děti samostatně si vybírat knihy, odkládat je, listovat jimi, popř. jim s výběrem pomoci.

V kurzech, které jsem pro knihovníky (spolu s Marikou Zadembskou) vedla v Ostravě a v Třinci, jsem knihovníkům nabízela různé modelové lekce, ve kterých si mohli sami na sobě vyzkoušet všechny aktivity, postupy a metody. Viděli tak ucelené výukové jednotky, které míří k určitému (čtenářskému či jinému) cíli. Metody z programu RWCT vedou k aktivnímu učení – žák je během lekce vtažen do dění, není pouhým divákem či posluchačem, ale je aktérem, který si buduje vlastní porozumění tématu. Tyto principy konstruktivistické pedagogiky jsou uplatnitelné při všech příležitostech, kdy se skupina lidí něco učí, něco se dozvídá, o něčem přemýšlí. Snažila jsem se knihovníkům nabízet takové lekce a metody, které by mohli uplatnit při besedách jak s dětmi, tak s dospělými účastníky. Věnovali jsme se také vlastní četbě, reflexi vlastního čtenářství a rozšiřování čtenářských teritorií.

[13]

Čtením a psaním ke kritickému myšlení (květen 2016) – účastníci si zkouší metodu Katapult, která je vhodná pro doporučování knih různých žánrů a je možné ji použít i pro třídu dětí

[14] - [13]

Čtením a psaním ke kritickému myšlení (květen 2016) - společná neformální fotografie účastníků

[15]

Čtením a psaním ke kritickému myšlení (květen 2016) - práce se skupinou pokročilých - rozbor lekcí a také konzultace, rady, tipy a nápady, jak lekce vylepšit

[16]

Čtením a psaním ke kritickému myšlení (květen 2016) - závěrečné hodnocení semináře. [16]

Program očima Mariky Zadembské

V programu RWCT jsem se začala vzdělávat v roce 2012 v pražském sídle spolku Kritické myšlení a měla jsem to štěstí poznat výborné lektorky Kateřinu Šafránkovou a Květu Krüger. Absolvovala jsem základní i rozšiřující kurz, dále také kurz *Čtete s nečtenáři*, seminář věnovaný [osobnostnímu testu MBTI](#) [17] (Myers-Briggs Type Indicator) a nakonec i lektorský půlroční kurz. Už po prvním víkendu jsem věděla, že RWCT je skvělý nástroj pro nás knihovníky, že se tímto směrem chci ubírat. Ukázal mi, jak je možné vést knihovnické a informační lekce, jak více pracovat s texty a knihami a více nad nimi přemýšlet.

První seminář věnovaný RWCT jsme nabídli našim „klubkařům“ před čtyřmi lety. Tehdy vedla [Klubko SKIP 10](#) [18], tj. klubko Moravskoslezského a Olomouckého kraje, Dana Kochová a společně jsme se shodly, že toto bude ta správná cesta ve vzdělávání nás i našich kolegů a kolegyně. Po převzetí štafety ve vedení [Klubka SKIP 10](#) [18] jsem u seminářů s lektorkou Kateřinou Šafránkovou zůstala. Každoročně teď pořádáme kurzy pro začátečníky i pokročilé knihovníky. V posledních dvou letech jsme už pracovaly velice intenzivně právě s těmi, kteří absolvovali dva a více ročníků a sami dnes tvoří lekce a pracují s metodami RWCT. Velký přínos pro ně má také sdílení svých lekcí a učení se poskytovat zpětnou vazbu, která se v knihovnách téměř nepoužívá.

Dlouho mi nebylo jasné, proč se program nerozšířil na všechny školy v republice a neučí tak všichni kantoři. Teď, když mám syna v první třídě a mám možnost více nahlédnout do učitelského života, tomu najednou začínám rozumět. Je těžké přinutit učitele odpoutat se od svého zjetého, naučeného, tolika školními roky odzkoušeného vzorce, když i tak to „jde“. Kéž by všichni pedagogové viděli, jak může být práce s knihou oboustranně zábavná, a čas příprav se jim vrátil v prožitcích jich samotných a hlavně dětí.

Co pro rozšíření RWCT můžu dělat já - knihovnick? Samozřejmě tyto metody používáme

a zpracováváme do našich lekcí a pořadů pro mateřské a základní školy, ukazujeme tedy pedagogům, jak je možno nad texty přemýšlet a jak pracovat s třídní skupinou. Více se mi to ale podařilo až v letošním roce, kdy jsem se stala vedoucí skupiny *Čtenářská a informační gramotnost* v projektu MAP (místní akční plány pro vzdělávání). S týmem učitelů jsme pro naše i okolní školy naplánovali celou řadu seminářů a kurzů, které nabízejí vhled do metod kritického myšlení. Doufáme, že se nám podaří alespoň trochu rozšířit tento způsob výuky do našich škol a knihoven v okolí. Dalším cílem je dostat do většiny škol dílny čtení, které efektivně podporují rozvoj čtenářství u dětí.

Pokud metodami kritického myšlení pracuje pedagog ve škole a knihovník v knihovně, je samotná knihovnická lekce mnohem efektivnější. Vlastně na sebe pak může výborně navazovat práce ve škole a v knihovně a může dojít k jejich propojení. Děti už znají metody RWCT (např. [pětilístek](#) [19], [I.N.S.E.R.T](#) [20]., [T-graf](#) [21], [názorová škála](#) [22]) ze školy. V knihovně jim proto nezabere tolik času se metody učit, mohou je rovnou používat. Výborně to ovšem může fungovat i naopak. V knihovně (v omezeném čase) začneme pracovat s knihou nebo jedním příběhem, který si pak ve škole mohou společně dokončit. Mohou propojit čtenářskou lekci s dílnou psaní v další hodině. Mohou se knize věnovat další hodiny literatury. I my rádi vystavíme tzv. lekci na přání, pokud bude doplňovat výuku pedagoga.

Kurzy *Čtením a psaním ke kritickému myšlení* v Knihovně Třinec rozhodně nekončí. Už v těchto dnech s kolegy pracovní skupiny MAP plánujeme další vzdělávání do projektu MAP 2. Rádi bychom pokračovali ve vzdělávání knihovníků i pedagogů a na podzim uspořádali velký kurz RWCT o rozsahu 80 hodin. Věřím, že i „klubkaři“ uvítají další pokračování našich společných seminářů.

[23]

Ochutnávka programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení pro knihovníky (březen 2017) - úvodní aktivity, práce ve skupinách

*[24]
Rozšiřující kurz RWCT pro pokročilé (březen 2017) – úvodní aktivita vhodná pro dílny čtení*

[25]

Rozšiřující kurz RWCT pro pokročilé (březen 2017) - lekce k obrazu Poslední večeře

_ [26]

Rozšiřující kurz RWCT pro pokročilé (březen 2017) – Kateřina Šildrová ukazuje ostatním účastníkům a také lektorce Kateřině Šafránkové svou lekci o hororech. [13]

Ze zpětné vazby účastníků programu v třinecké knihovně

Účastníci si z kurzů RWCT odnášejí řadu praktických poznatků a kurzy jako takové hodnotí velmi kladně, jak dokládají např. následující slovní hodnocení:

- „Na semináři jsem byla poprvé loni, snažila jsem se využít naučené metody, ale poměrně dost jsem se v tom ztrácela. A letos? Letos se mi asi v hlavě rozsvítilo!“
- „Další seznámení s metodami RWCT, na vlastní kůži vyzkoušené, je bezkonkurenční. Oceňuji dokonalou přípravu celého náročného tří denního semináře. Plně využitý čas, dokonale rozvrstveno a promyšleno. Skvěle zařazený blok o zpětné vazbě.“
- „Oceňuji to, že někdo je schopen před námi stát a vést nás, vtlučet nám nápady do hlavy. Přínosem jsou určitě ukázkové lekce, postřehy ostatních.“
- „Nový pohled na tvorbu besed, inspirace k další práci.“
- „Oceňuji velmi nové nápady a taky to, že byl tentokrát kladen větší důraz na sdílení naší praxe, předávání rad apod.“
-

„Že vše probíhalo přirozeně, bez toho, že bych měla pocit, že je na mě vyvíjen nějaký tlak.“

- „Srozumitelnost celého školení, možnost stát se přímou součástí lekcí jako účastník. Zároveň mě potěšila univerzálnost použití daných lekcí pro různé věkové skupiny a univerzálnost daných myšlenek.“

Fotografie pocházejí z archivu Knihovny Třinec.

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2017-rocnik-26-cislo-1/program-ctenim-psanim-ke-kritickemu-mysleni>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2017-rocnik-26-cislo-1/program-ctenim-psanim-ke-kritickemu-mysleni>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/safrankova-katerina>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/zademska-marika>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2017-rocnik-26-cislo-1>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/trendy-v-knihovnach>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/kriticke-mysleni>
- [7] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/vzdelavani-v-knihovnach>
- [8] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/regiony/10-region-moravskoslezskeho-olomouckeho-kraje>
- [9] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/odborne-sekce/klub-detskych-knihoven>
- [10] <http://www.kritickemysleni.cz/oprogramu.php?co=lektori&lekt=katerinasa>
- [11] <http://www.kritickemysleni.cz/>
- [12] <http://knihovnatrinec.cz/>
- [13] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/72/zademska5.jpg>
- [14] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/72/zademska6.jpg>
- [15] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/72/zademska7.jpg>
- [16] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/72/zademska8.jpg>
- [17] https://cs.wikipedia.org/wiki/Myers-Briggs_Type_Indicator
- [18] <http://klubko-skip10-cz.webnode.cz/>
- [19] <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/petilistek>
- [20] <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/insert>
- [21] <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/t-graf-vnitri-dialog-a-priprava-k-diskusi>
- [22] <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/18297/NAZOROVA-SKALA.html/>
- [23] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/72/zademska1.jpg>
- [24] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/72/zademska2.jpg>
- [25] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/72/zademska3.jpg>
- [26] <http://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/sites/default/files/images/72/zademska4.jpg>